

PETINSEDEMDESET LET UNIVERZITETNE KNJIŽNICE MARIBOR

(Govor njenega ravnatelja dr. Bruna Hartmana na strokovnem posvetovanju Društva bibliotekarjev Slovenije 5. oktobra 1978 v Mariboru)

Počastitev petinsedemdesetletnice Univerzitetne knjižnice Maribor na letnem zboru slovenskih knjižničarjev je globlje smiselna: poudarja pomen tričetrstoletnega obstoja knjižnice in hkrati izpostavlja njeno mesto v slovenskem knjižničarstvu. Prav je tedaj, da oboje pretrasemo in ovrednotimo.

Najprej: tričetrto stoletja v nacionalni in kulturni zgodovini kakšnega velikega naroda z bogato kulturno tradicijo ne pomeni nujno izjemnega časovnega razpona, ki bi mu vrednost in jubilejni vrh veljalo posebej počastiti. V naši, slovenski zgodovini pa je, gledano iz današnjega dne v preteklost, v takšno obdobje zajeto toliko prelomnega dogajanja, toliko razvoja, vzponov in identificiranja, da si knjižnica, ki je rasla in se bogatila vstric s tem razvojem, pač lahko, po Župančičevih besedah, »izmeri daljo in nebeško stran«. Pri tem še posebej velja, da je knjižnica nastala in se razvijala v izpostavljenem mestu, ki so v njegovi črti pred šestdesetimi leti potekali boji za severno mejo, in teh se v teh dneh posebej spominjamo.

Teže ocenjujemo vrednost dela kakšne knjižnice. V družbeni zavesti je še vse premalo prisotno, kaj knjižnica sploh je, kakšne so njene naloge in kolikšna je njena vplivnost v družbi. Pojmovanje knjižnice je povrh zamegljeno s tradicionalnim slovenskim mnenjem, da je razvedrilno izposojevališče leposlovja. Po drugi strani še tako skrbno zbrani statistični podatki o delu knjižnice ne morejo razkriti njene resnične odmevnosti in vplivnosti med bralci, ne morejo osvetliti, kakšna spoznanja, kakšne pobude so sprožili v bralcih, ne izposojena knjiga, pač pa morda le en stavek, ena sama misel iz nje. Ocena vrednosti knjižnice tedaj ne more biti do kraja izčrpna.

Današnja Univerzitetna knjižnica Maribor je izšla iz knjižnice Zgodovinskega društva za Slovensko Štajersko, ki so ga 28. maja 1903 v mariborskem Narodnem domu ustanovili, da bi Slovenci na Štajerskem znanstveno preučevali svojo preteklost in sodobnost in si iz znanosti krepili moč. V zaostrenem nacionalnem boju z začetka našega stoletja je nujno takšne odločitve izoblikoval idejni pobudnik društva zgodovinar dr. Franc Kovačič z znamenitimi besedami na občnem zboru: »Štajerskim Slovincem preostane le dvoje: ali z

obupno, pasivno resignacijo čakati svoje smrti, ali pa krepko živeti in napredovati tudi na kulturnem polju, zlasti zgodovinskem.«

Odborniki Zgodovinskega društva so vedeli, da je za takšno delo potrebna znanstvena knjižnica; kar na dan občnega zбора so sklenili, da jo ustanovijo. Njena poglavitna naloga je bila zbirati knjižnično gradivo o Slovencih v takratni vojvodini Štajerski, predvsem zgodovinsko, ter tiskane in pisane dokumente njihovega ustvarjanja. Šlo je tedaj za specialno, zgodovinsko knjižnico na zasebni, društveni, nacionalni podlagi v naravnem središču Slovencev na Štajerskem, v Mariboru, kot protiutež štajerski deželni knjižnici v Gradcu, ki je, gmotno podprta od dežele, zbirala knjižnično gradivo o celotni Štajerski, a je bila nolens volens naravnana v nemško nacionalne vode.

Ustanovitev knjižnice Zgodovinskega društva v Mariboru je bilo veliko kulturno dejanje v mestu, ki je živelo v gluhi senci deželnega glavnega mesta, v mestu, kjer je bila oblast trdno v rokah nemškega »veljaško nastrojenega vinogradnega meščanstva«, kakor ga je pikro označil dr. Vladimir Kralj. V Mariboru je tedaj bilo nekaj knjižnic, a te so bile specializirane, sicer pa zaprtega tipa, namenjene le ozkemu krogu bralcev. Mednje so sodile profesorska in dijaška knjižnica na gimnaziji izza l. 1757, knjižnica lavantinske škofije izza l. 1859, ko se je preselila v Maribor, knjižnica frančiškanskega samostana, knjižnica na realki, učiteljišču, dekliški šoli ter sadjarski in vinarski šoli, knjižnica v malem semenišču, okrajna učiteljska knjižnica, knjižnica delavnic Južne železnice, namenjena njenim delavcem in uradnikom, knjižnice različnih društev, na primer nemškega meščanskega družabnega društva Theater- und Kasino-Verein, socialnodemokratskega Arbeiter-Rechtschutz- und Gewerkschaftsverein, skromni knjižnici mariborske Slovanske čitalnice ter Slovenskega delavskega bralnega in pevskega društva Maribor. Šele l. 1902 so v mestu ustanovili javno ljudsko knjižnico; zanjo je poskrbela nemško nacionalna, germanizatorična »Südmark«, ki je v naslednjem desetletju z nemškimi ljudskimi knjižnicami na Studencih, Radvanju in Razvanju silila čez obod mesta na slovensko podeželje. Slovenci so si v Mariboru ustanovili svojo Ljudsko knjižnico v Narodnem domu štiri leta kasneje — 1906. Nenavadno in za takratne razmere zgovorno pa je, da je nastala na pobudo in z ustanoviteljskimi knjižnimi darovi slovenskih gimnazijcev.

Organizacija znanstvene knjižnice Zgodovinskega društva je bila v trdnih rokah uglednih znanstvenikov — umetnostnega zgodovinarja dr. Avgušтина Stegenška in zgodovinarja dr. Franca Kovačiča ter skrbnega knjižničarja glasbenika Srečka Stegnarja. Za njeno rast je značilno, da so jo predvsem omogočali knjižni darovi in zapuščine slovenskih izobražencev, med njimi zlasti prvega društvenega pred-

sednika Mateja Slekovca in njegovega naslednika dr. Pavla Turnerja, nato pa zamene društvenega glasila Časopis za zgodovino in narodopisje za ustrezne publikacije znanstvenih združenj v Avstriji, na Hrvaškem, v Dalmaciji, Bosni in Hercegovini, v Srbiji, Bolgariji, na Češkem in v Rusiji. Takšna naravnost je knjižnici že kar od kraja preprečevala, da bi bila stisnjena v ozki pokrajinski profil, da bi bila opora partikularistične, iz avstrijske fevdalne preteklosti vsiljevane družbene zavesti, da bi sredobežno vplivala na proces integracije slovenskega naroda. Prav nasprotno: knjižnica je vse to premagovala; odpirala je Slovincem na Štajerskem razglede v široki svet. V relativno kratkem času je narasla do kar številnega, dobro odbranega knjižnega sklada, ki je malo pred koncem prve svetovne vojske štel nekaj manj kot 4000 zvezkov, kar je bilo za tiste čase že kar ugledno število. Med knjižničnim gradivom je poleg zgodovinskih del rasel tudi delež slovenskega in slovanskega leposlovja.

Najkrajše moremo to prvo obdobje današnje Univerzitetne knjižnice označiti z besedami, ki jih je ob proslavi petindvajsetletnice Zgodovinskega društva izrekel dr. Franc Kovačič:

»Mogoče boste našli v naših delih diletantizem; priznati pa boste morali, da smo vedeli, kaj hočemo, če ne bi ustvarili nič drugega, kot pripravili ustanovitev Študijske knjižnice, temelja za znanstveno delo v Mariboru.«

Knjižnica je bila na voljo udom društva, znanstvenim in javnim delavcem iz Maribora in tedanje Štajerske. Kako pomembna je bila zanje, govori podatek, da so mnogi njeni uporabniki ob prevratu l. 1918 z znanjem, pridobljenim iz njenih skladov, bistveno pripomogli bodisi kot pomembni politiki, kot je bil prof. dr. Karel Verstovšek, predsednik Narodnega sveta za Slovensko Štajersko in kasnejši prvi poverjenik za uk in bogočastje v prvi Narodni vladi Slovenije, ali izvedenca na mirovni konferenci v Parizu, kot sta bila knjižničar Študijske knjižnice prof. dr. Franc Kovačič in prof. dr. Matija Slavič, da nam je bil ta kos slovenske zemlje ohranjen.

Po polomu avstro-ogrske monarhije so se prav ti ljudje z veliko bistrino in občutkom za to, kako je slovenski narodni razvoj v dobro urejenem državnem organizmu mogoče zagotoviti le z ustrezno organizacijo kulturnega življenja, zavzemali, da bi se severovzhodna Slovenija bremen stoletnega narodnega zatiranja najhitreje rešila z ustanovitvijo močnih kulturnih in prosvetnih ustanov v Mariboru. Javni študijski knjižnici v Mariboru so med njimi odmerjali prvo mesto. Zgodovinsko društvo je slab mesec po ustanovitvi nove države konec novembra 1918 opozorilo Narodno vlado Slovenije, naj poskrbi, da obveznih izvodov domačega tiska ne bodo več pošiljali v knjižnici v Gradcu in na Dunaju. Uredba Narodne vlade Slovenije

o pošiljanju obveznih tiskov je knjižnico Zgodovinskega društva v Mariboru tedaj izenačila z beograjsko narodno, zagrebško vseučiliščno in ljubljansko študijsko knjižnico (licejko). Zagotovila ji je pravico do obveznih izvodov z območja celotne takratne Slovenije. Čeprav so ji to pravico kasnejši zakoni in uredbe vse bolj krnili, je vendarle utemeljila bistveno novo in pomembno karakteristiko knjižnice: ta je prerasla svoje vsebinsko jedro — domoznanstvo ožje pokrajine — in postala knjižnica, v kateri so se odtlej zbirali slovenski tiski. V tem je tičal zametek arhivske knjižnice slovenske tiskovne produkcije, hkrati pa je knjižnica postala temeljna opora kulturnega razvoja v severovzhodni Sloveniji. Bila je vrhovno znamenje Maribora kot drugega slovenskega kulturnega središča.

Idejni pobudniki takšne kulturne politike so bili globoko prepričani, da mora pravilnost in smotrnost njihovih namenov potrditi država s tem, da javno študijsko knjižnico v Mariboru uvrsti med državne ustanove in ji tudi zagotovi trdno gmotno osnovo in strokovno osebje. Država pa tega ni uvidela; ne pokrajinska vlada v Ljubljani ne osrednja vlada v Beogradu nista z dejanjem potrdili mariborskih argumentov. Njihovo moč je doumel mestni občinski svet mariborski in s posebnim statutom knjižnice, sprejetim l. 1925, prevzel Študijsko knjižnico med mestne prosvetne ustanove. Ves čas do okupacije l. 1941 jo je vzdrževal z dostojnimi letnimi dotacijami, potem ko ji je bil dodelil in opremil lepe in dovolj uporabne prostore v takrat reprezentančnem kazinskem poslopju. Tako je mariborsko mesto vzdrževalo knjižnico, katere pomen je daleč presegel zgolj lokalni, mestni značaj. Kulturni zgodovinar Cene Kranjc je pred drugo svetovno vojsko o njej zapisal, da »ima kot prva in največja slovenska znanstvena knjižnica na Štajerskem za severovzhodni del našega naroda in posredno za nas vse izredno velik pomen«, dr. Melitta Pivec-Steletova pa je ugotovila, da se je mariborska Študijska knjižnica postavila ob bok Državni študijski (poprej licejski) knjižnici v Ljubljani kot osrednji knjižnici slovenskega naroda.

Rast knjižnice so sprva omogočali obilni knjižni darovi in zapuščine slovenskih javnih delavcev predvsem iz severovzhodne Slovenije, pa tudi denarni in materialni prispevki kreditnih zavodov, meščanov in mnogih pohorskih kmetov. Dragoceno gradivo je še nadalje dotekalo v zameno za Časopis za zgodovino in narodopisje, pomembna zamenjava knjižničnega gradiva pa je potekala v spodbudnem sodelovanju z Državno biblioteko (nekdanjo licejko) v Ljubljani. S to zamenjavo so se v obeh knjižnicah izpopolnjevali arhivski skladi slovenske tiskovne produkcije.

Knjižnica je svoje knjižnično gradivo širila čez zgodovinsko na druga znanstvena področja, tako da je vse bolj postajala splošna

znanstvena, čeprav je vseskozi skrbno bedela nad svojim vsebinskim izhodiščem.

Prve čase po profesionalizaciji l. 1923 je knjižnico vodil Davorin Žunkovič, upokojeni podpolkovnik in pisec dvomljive znanstvene literature. Kot upravni praktik in uglednež z višjim oficirskim činom je uredil in opremil knjižnične prostore, vsebinsko in strokovno pa jo je začel z vso vestnostjo in velikim znanjem l. 1926 razvijati takrat nameščeni bibliotekar prof. Janko Glazer. Ta je l. 1931 postal njen ravnatelj in jo vodil — s krutim premorom med okupacijo — do upokojitve l. 1959. Bibliotekarsko delo je opravljal sistematično, znanstveno temeljito, s skrbno izrabo svojih literarno- in kulturno-zgodovinskih raziskav. Mariborsko Študijsko knjižnico je do l. 1941 — takrat je štela 43.000 zvezkov — povzdignil v vzgledno splošno znanstveno knjižnico, ki je bila po osvoboditvi vzorec za takrat nastajajoče okrožne študijske knjižnice.

Janko Glazer je povezal mariborsko Študijsko knjižnico s knjižnicami v Jugoslaviji, upostavil pa je tudi zveze z avstrijskimi knjižnicami, iz katerih je slovenskim raziskovalcem dobival gradivo, ki so ga iz njih potrebovali.

Študijska knjižnica v Mariboru je veljala za nad dnevno politiko privzdignjeno kulturno ustanovo; skoraj po pravilu so jo izvzemali iz strankarskih bojev. V njenem kuratoriju so sicer sedeli ljudje različnih političnih prepričanj in svetovnega nazora, a združeni v priznavanju humanističnih dragotin, ki jih podarja prizadevno osvajanje znanja.

Mariborska Študijska knjižnica je bila po svoji sestavi in vsebini pred družbenim razvojem v mestu in pokrajini. Bila je tolikanj bogata, da je bilo zanjo premalo znanstvenikov in drugih uporabnikov, ki bi mogli v ustrezni meri črpati znanje iz nje. V tem je zanjo celo tičala nevarnost, saj je morala za svoj obstoj in za veljavo pri občinskih možeh tekmovati s tremi zelo uspešnimi javnimi ljudskimi knjižnicami — z Ljudsko, Delavsko in Prosvetno. Ravnatelj Janko Glazer je z ustanovitvijo posebnega leposlovnega oddelka — z njim je čuval slovensko slovstvo v študijskem oddelku — pritegnil v knjižnico mnogo srednješolcev in drugih mladih ljudi. Tako je dosegel kar troje: ohranjal je prve izvode slovenskega slovstva v knjižnici, večal je število bralcev in izposoje, mlade bralce pa prek leposlovja in revialnega tiska navajal tudi k znanstveni literaturi. V njihovih vrstah so bili ljudje, ugotoviti jih je mogoče iz ohranjene knjige bralcev v čitalnici od leta 1935—1941, ki so kasneje vidno ali usodno posegli v življenje naše družbe: Lojze Filipič, Jože Babič, Ciril Cvetko, Milan Venišnik, Fran Žižek, Jože Curk, Karmelo Budihna, inž. Jože Ingolič, Hinko Leskovšek, inž. arh. Branko Kocmut, dr. Ivan

Vidav, dr. Vladimir Bračič, Branka Jurca, Ivan Potrč, Cvetko Zagorski, Fran Onič, dr. Vladimir Kralj, Jaro Dolar, Tone Čufar, Drago Družkovič, dr. Anton Vratuša, revolucionarji Leon Novak, Martin Greif, Branko Babič, Norbert Weber, skojevski aktivista in organizatorja vstaje v Mariboru Bojan Ilich in Ljubo Marion, narodni heroji Slava Klavora, inž. Jože Hermanko, Silvira Tomasini, Angel Besednjak in Karel Destovnik-Kajuh.

Ko je l. 1941 nacistična Nemčija okupirala Maribor, se je strahovito znesla nad slovensko kulturo v njem. Posebno so bile nacistom trn v peti knjižnice. Uničevali so jih sistematično po vnaprej izdelanem načrtu. Tako je prišla pod udar tudi Študijska knjižnica, katere vrednost so nacisti dobro poznali. Ravnatelju Janku Glazerju so prepovedali delo v njej in ga kmalu z družino vred pregnali v Srbijo. Nacistični veljaki iz graškega državnega namestništva in Südostdeutsches Instituta so si jo prišli nenavadno hitro ogledat in odločat o njeni usodi. Njihovi pregledniki so med njenimi skladi sicer odkrili, tako so izmodrovali, »mного židovskega, klerikalnega, marksističnega pisanja«, vendar so si vse razdelili: nekaj malega nemških knjig so pustili za nemško ljudsko knjižnico, ki je med okupacijo delovala v okrnjenih prostorih nekdanje Študijske knjižnice v kazinskem poslopju. Večino sta si nagrabila Südostdeutsches Institut in štajerska deželna knjižnica v Gradcu, precejšen delež pa si je prisvojila tudi dunajska nacionalna knjižnica. Koliko knjižničnega gradiva je šlo v predelavo v papirnice in koliko so ga pobrale še druge knjižnice v takratnem rajhu, še ni bilo mogoče raziskati.

Leta 1945 je bil Maribor porušen in na tleh. Ko je bil v maju osvobojen, je bilo treba začeti kulturne in prosvetne ustanove v njem ustvarjati na novo. Zlasti hude težave so bile s knjižnicami, saj so jih bili nacisti uničili, slovenske knjige pa so pobirali tudi zasebnikom, jih požigali ali drugače uničevali. Po osvoboditvi so nove knjižnice v mestu nastajale tako, da so jim Mariborčani podarjali slovenske knjige, ki so jih bili med okupacijo poskrili pred nacisti. Najtežje je bilo, da knjižnic ni bilo na šolah.

V Avstrijo odvečene knjige Študijske knjižnice in drugih knjižnic iz okupirane Štajerske so kmalu po osvoboditvi začeli vračati v domovino. Že maja in junija 1945 je bilo povrnjenih iz Gradca sedemnajst tovornjakov knjig. Leto kasneje so iz Bad Einöda pripeljali domov še za cel vagon knjižničnega gradiva, večinoma časnikov.

Povrnjeno knjižnično gradivo so v mariborskem gradu-muzeju urejali po nekdanjem lastništvu, kar je trajalo več let. Od knjižničnega gradiva mariborske Študijske knjižnice — ohranilo se ga je približno tri četrtine — so najprej odbrali slovensko leposlovje in

temeljno slovstvo o slovenskem narodu. Namestili so ga v okrnjenih nekdanjih prostorih v kazinskem poslopju. Bilo je nadvse dragocena študijska in osebnosti oblikujoča literatura za nove, mlade generacije, ki so rasle spet v slovenskih šolah.

Vsebinsko in delovno je knjižnico usmerila ministrska uredba iz l. 1945. Po njej je imela opravljati tele naloge:

1. nuditi oblastvom in ustanovam okrožja priročno strokovno knjižnico, društvom pripomočke za kulturno delo;
2. dajati znanja željnim sredstva za izobraževanje in znanstveno delovanje;
3. zbirati slovstveno, zgodovinsko, narodopisno in rokopisno gradivo, ki se tiče okrožja.

Iz navedenega moremo spoznati, da je bilo v takšnem delovnem področju močno izpostavljena prvina domoznanstva, opazne pa so tudi prvine ljudskega knjižničarstva. Uredba je nadalje določala, da naj knjižnica — po dolgih štiridesetih letih — prejema obvezne izvide vsega v Sloveniji natisnjene gradiva. S tem ji je bil priznan vsenarodni pomen.

Prva leta po osvoboditvi je bilo v knjižnici le malo delavcev — komaj petero, vendar so se jim pridružili še prostovoljci, ki so jim pomagali brezplačno, udarniško, iz ljubezni do kulturnih vrednot. V mrzlih muzejskih dvoranah so zlagali in razporejali gore knjig, jih odbirali, odpošiljali nekdanjim lastnikom in novim knjižnicam, v skromnih kazinskih prostorih uvedli knjižnično poslovanje, se šolali na tečajih, sami vodili knjižničarske tečaje po deželi, delali kot knjižničarji na mladinskih delovnih akcijah, z delom bistveno pripomogli, da sta bili l. 1949 odprti knjižnici Krajevnega sindikalnega sveta (kasnejša Delavska knjižnica) in knjižnica KUD »Jože Hermanko« (kasnejša Mestna knjižnica), jedro današnjega mariborskega splošnoizobraževalnega knjižničnega sistema.

Mestni ljudski odbor Maribor je v začetku petdesetih let sprevidel, da tiči Študijska knjižnica v slepi ulici: svojo dejavnost bi mogla smotrno in nadvse koristno nadaljevati le v primernejših prostorih. Zato ji je l. 1951 predal v last stavbo, v kateri je še danes. S precejšnjimi naložbami so v njej uredili in za tiste čase bogato opremili poslovne in skladiščne prostore. Za Praznik dela 1952 so jo slovesno odprli in počastili z razstavo rokopisov in dragocenosti iz fondov knjižnice. Ravnatelj Janko Glazer je takrat ne brez ponosa zapisal, da takih prostorov »nima nobena druga študijska knjižnica v republiki«.

V urejenih razmerah se je knjižnica začela hitro vzdigovati. Zlagoma, a vztrajno se je večalo število knjižnih delavcev, knjižnične službe so se oblikovale in utrjevale. Zastavljeno je bilo strokovno

poglabljeno delo, dodelavali so se katalogi, uveden je bil decimalni sistematski katalog, začelo se je urejanje posebnih zbirk, dopolnjevale so se vrzeli v knjižnih zbirkah in nadomeščale izgube med vojsko. Bralci so bili vse številnejši, zato je bil podaljšan delovni čas v izposojevalnici in čitalnici.

Sredi takšnega zagona je knjižnici zvezni zakon odvzel pravico do obveznih izvodov, s čimer je bil omajan eden od vsebinskih temeljev knjižnice: zbiranje celotne slovenske tiskovne produkcije. Toda knjižnica ga je umela vendarle ohraniti, četudi ne docela.

Sredi petdesetih let je z dodatno podporo Mestnega ljudskega odbora preokrenila nabavno usmeritev: prvič so naravne vede prevagale humanistične. Nabavljena so bila mnoga temeljna dela, enciklopedije in priročniki, napeljana zamenjavanje knjižničnega gradiva s knjižnicami po Sloveniji in Jugoslaviji. Obiski bralcev so se v slabem desetletju več kot podvojili, prav tako izposoja. Ko se je desetletje vzpenjanja že skorajda izteklo, je ravnatelj Janko Glazer po skoraj tridesetih letih uspešnega vodenja ustanove odšel v pokoj, vendar je nato še več kot petnajst let urejal njeno rokopisno zbirko.

V začetku šestdesetih let so v življenje in razvoj Študijske knjižnice posegle velike spremembe: s 1959. letom se je v Mariboru začelo razvijati visoko šolstvo, zakon o obveznem pošiljanju tiskov iz l. 1960 je knjižnici povrnil pravico do obveznih izvodov, l. 1961 pa je začel veljati zakon o knjižnicah. Vse to je knjižnico naravnalo na nova delovna področja.

Bilo je docela logično, da je kot najbolje organizirana, najbolje založena, po profilu edina splošna znanstvena knjižnica v mestu prevzela funkcije osrednje visokošolske knjižnice. Njen tedanji ustanovitelj Okrajni ljudski odbor Maribor je to tudi potrdil z ustanovnim aktom, v katerem je zapisano določilo: »Študijska knjižnica v Mariboru je osrednja knjižnica mariborskega okraja in hkrati osrednja knjižnica višjih in visokih šol v Mariboru.« Temu ustrezno je tedaj začela svoje delo prilagajati zadovoljevanju potreb visokega šolstva. Prilagodila jim je svojo nabavno politiko in se začela delovno povezovati s knjižnicami, ki so nastajale na visokošolskih zavodih in so jih zasnovali in spočetka strokovno urejali delavci Študijske knjižnice.

Knjižnica je opravljala zahtevne naloge, ki ji jih je nalagal zakon o knjižnicah. Zastavila je centralni katalog mariborskega območja, izvedla obsežno registracijo knjižnic mariborskih gospodarskih organizacij, prirejala strokovne tečaje in opravljala knjižničarsko mentorsko službo za občine mariborskega okraja.

Vse to veliko vrenje je grozila zaježiti prostorska stiska v knjižnici. Prizidali so ji obsežno skladiščno krilo, v izpraznjena stanovanja

pa si je namestila nove knjižnične službe, med njimi bibliografsko-dokumentacijski oddelek. Povečane so bile čitalnice, uvedene so bile tehnične izboljšave v opremi in napravah, krepile so se vrste knjižničarjev. S skrbno kadrovsko politiko se je višala raven strokovnih delavcev.

Po odpravi okrajev je l. 1965 ustanoviteljstvo Študijske knjižnice prevzelo Združenje visokošolskih zavodov v Mariboru. Od takrat dalje je bila povezanost knjižnice z mariborskim visokim šolstvom vse trdnjša. Ko je bila l. 1975 ustanovljena Univerza v Mariboru, je bila knjižnica njena soustanoviteljica; tedaj si je tudi nadela sedanjše ime.

Opisani razvoj je v knjižnici spremljalo intenzivno delo za povezovanje mariborskega visokošolskega knjižničarstva v sistem, ki je dobil samoupravno potrdilo za zvišano raven: zasnovan je bil knjižničarsko-dokumentacijsko-informacijski sistem mariborske univerze.

Čeprav je bila knjižnica v osnovi naravnana v to, da si predvsem utrjuje profil osrednje univerzitetne knjižnice, je vendarle vseskozi spodbujala in podpirala razvoj tudi drugih vej knjižničarstva v Mariboru. Da bi se uredil mariborski splošnoizobraževalni knjižnični sistem, si je l. 1967, ko so se mariborske občine združile v eno, naložila še dolžnosti občinske matične knjižnice. Takrat je izdelala načrt za ustvaritev v knjižnični sistem povezane osrednje mariborske splošnoizobraževalne knjižnice s strokovnimi službami in zunanjimi enotami.

Knjižnica in njeni delavci so s teoretičnimi prispevki in praktičnim delom pomagali pospeševati tudi druge povezovalne procese v slovenskem knjižničarstvu in njegovo modernizacijo.

Zdaj ima Univerzitetna knjižnica Maribor tele temeljne naloge:

- je osrednja knjižnica visokošolskih delovnih organizacij, združenih v Univerzo v Mariboru;
- je splošna znanstvena knjižnica za potrebe združenega dela in občanov Maribora in njegovega območja;
- je domoznanska knjižnica Maribora in severovzhodne Slovenije, arhivska knjižnica za tiske z območja SR Slovenije ter matična knjižnica mariborskih univerz in specialnih knjižnic.

Vzporedno z rastjo mariborske univerze in z njenimi potrebami po študijskem in znanstvenem gradivu je zelo hitro in intenzivno naraščalo tudi delo knjižnice. Tako se je na primer v desetletju 1966—1976 število knjižničnega gradiva podvojilo, konec l. 1977 pa doseglo število 313.006 enot. V letu 1977 je bilo vanjo vpisanih 6371 bralcev; ti so v njej opravili 77.093 obiskov, izposodili pa so si

104.724 enot knjižničnega gradiva. Knjižnica si je z medbibliotečnimi povezavami s knjižnicami po Jugoslaviji in po mnogih državah sveta prizadevala pridobivati za svoje bralce literaturo, ki je sama nima v svojih skladih. Tudi z drugimi uslugami, med katerimi zlasti skrbno obravnava informacijsko službo, je na voljo širokemu krogu svojih uporabnikov. Njeni delavci se sami posvečajo raziskovalnemu delu, predvsem s področja knjižničarstva; objavljajo strokovna dela, s katerimi so delovno počastili tudi knjižnični jubilej.

Če premislimo skopo zarisane črte razvoja današnje Univerzitetne knjižnice Maribor in tisto malo navedenih podatkov o njenem delu, moremo jubilejna razmišljanja skleniti takole:

Knjižnica, ki je nastala iz narodnoobrambne nuje štajerskih Slovencev in ki so jo njihovi znanstveni reprezentanti zasnovali s trdnim konceptom in idealizmom, ki si je naložil tudi materialna bremena zanjo, je v svojem petinsedemdesetletnem življenju doživela tri velike dogodke, ki so globoko posegli v njeno sestavo, vsebino, namen in celo obstoj: bili so to dogodki l. 1918, 1941 in 1945. Z neutrudno voljo, s spoznanjem, da je ta knjižnica Mariboru in severovzhodni Sloveniji potrebna, so se zanjo potegovali in jo krepili tisti, ki so jo potrebovali, in tisti, ki so jo urejali, razvijali in strokovno usmerjali.

Danes je Univerzitetna knjižnica Maribor ena ključnih postavk znanstvenega, raziskovalnega in sploh kulturnega utripa Maribora in severovzhodne Slovenije. Ni je moč odmisлити od mariborske univerze in njenega žarčenja v slovenski prostor in še čezenj, ni je moč odmisлити kot živo pričevanje o v tiskano besedo spravljeni ustvarjalnosti našega naroda, ni je moč odmisлити kot enega od pripomočkov za vsestranski napredek ne samo našega ožjega območja, ampak naše socialistične družbe v celoti. To spoznanje je hkrati priznanje knjižnici za njeno petinsedemdesetletno delo in zaveza za njeno pot v prihodnost.